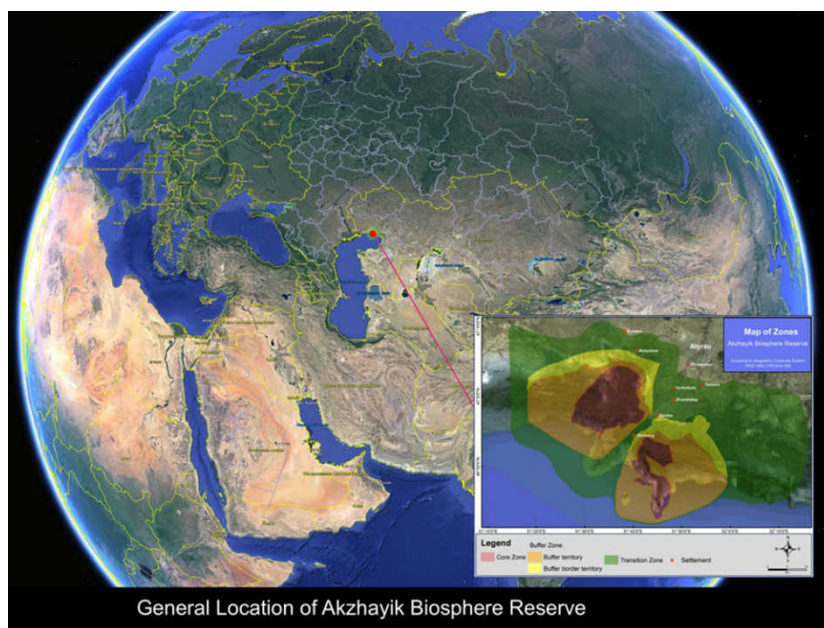

Биосферный резерват Ак-Жайык

Негізгі ядро - 36 077 га, буферлік аймақ – 104 769 га (заңнамалық актілерге сәйкес: қосымша буферлік аумақ - 75 423 га және негізгі аймақтың шекарасы бойындағы буферлік аймақ - 29 346 га), даму аймағы-200 000 га жуық.өтпелі аймақтың 30 000 га.

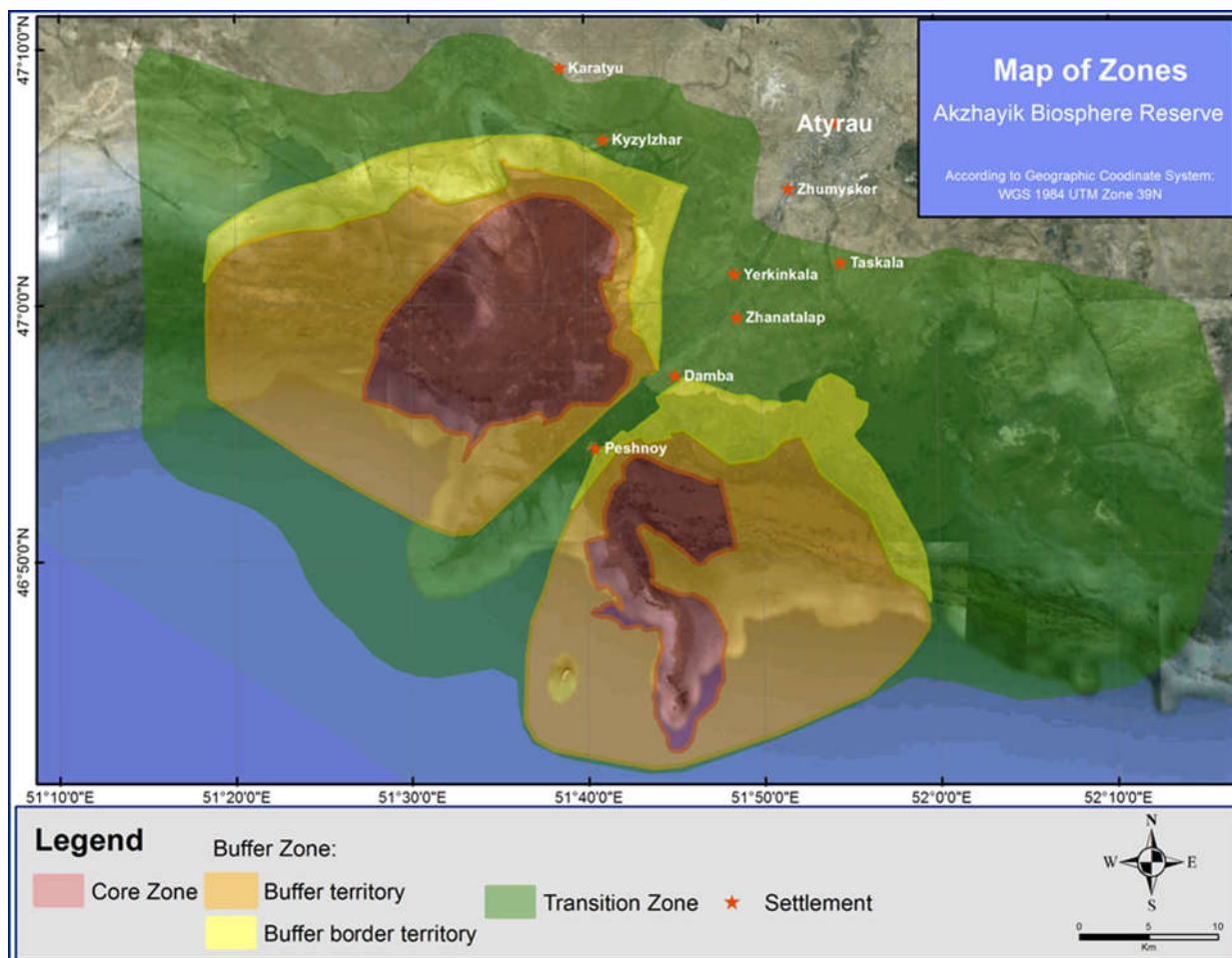
"Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы" ҚР Заңының 1 - тарауы 50-бабына сәйкес: "мемлекеттік табиғи резерват-табиғи кешендердің және олармен байланысты табиғи және тарихи-мәдени объектілердің биологиялық сан алуандылығын күзетуге, қорғауға, қалпына келтіруге және қолдауға арналған жер үсті және су экологиялық жүйелерін қамтитын табиғат қорғау және ғылыми мекеме мәртебесі бар ерекше қорғалатын табиғи аумақ".

Мемлекеттік табиғи резерваттардың негізгі қызметіне: 1) биологиялық және ландшафтық саналуандықты, табиғи экологиялық жүйелерді сақтау және қалпына келтіру; 2) мемлекеттік табиғи резерватты қорғау режимін қамтамасыз ету; 3) Табиғи ресурстарды пайдаланудың экологиялық-экономикалық қағидаты негізінде аумақтың тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуын қолдау; 4) аумақты қорғау және орнықты дамыту, сондай-ақ экологиялық ағарту мен тәрбиелеу мақсатында зерттеулер мен мониторинг жүргізу жатады.; 5) мемлекеттік табиғи резерваттың аумағын және оның күзет аймағын экологиялық-ағарту, ғылыми, рекреациялық, туристік және шектеулі шаруашылық мақсаттарда пайдалануды реттеу болып табылады.

Жайық мемлекеттік табиғи резерватының қорық режимінің қатаң қорғалатын аймағы БР-ның негізгі аймағы болып табылады, ол Жайық өзені атырауының табиғи су-батпақты кешені мен Каспий теңізі жағалаулық жерлерінің іргелес су аумақтары бар. Ақжайық мемлекеттік табиғи резерватын ұйымдастырудың заңды негізі ҚР Үкіметінің 2009 жылғы 6 ақпандағы № 119 қаулысы болып табылады. Ақжайық мемлекеттік табиғи резерватының өзегі аймағының екі учаскесінің жалпы ауданы-36 077 га.

50 — баптың 3-бөлімінің 1-тармағына сәйкес:"қорық режимінің аймағы-генетикалық ресурстарды, биологиялық әртүрлілікті, экологиялық жүйелер мен ландшафтарды ұзақ мерзімді сақтауға арналған, осындай мақсаттарға қол жеткізу үшін жеткілікті мөлшерлері

бар ядро аймағы". 51-бапқа сәйкес: "1. Мемлекеттік табиғи резерваттың қорық режимі аймағында табиғат жылнамасын жүргізуді қоса алғанда, табиғи ортаның жай-күйіне ғылыми зерттеулер мен мониторинг жүргізіледі, экологиялық-ағарту мақсатындағы іс-шаралар жүзеге асырылады. 2. Мемлекеттік табиғи резерваттың қорық режимі аймағында кез келген шаруашылық қызметке және аумақты рекреациялық пайдалануға тыйым салынады және мемлекеттік табиғи қорық режимінің түріне сәйкес келетін қорықтық күзет режимі белгіленеді.

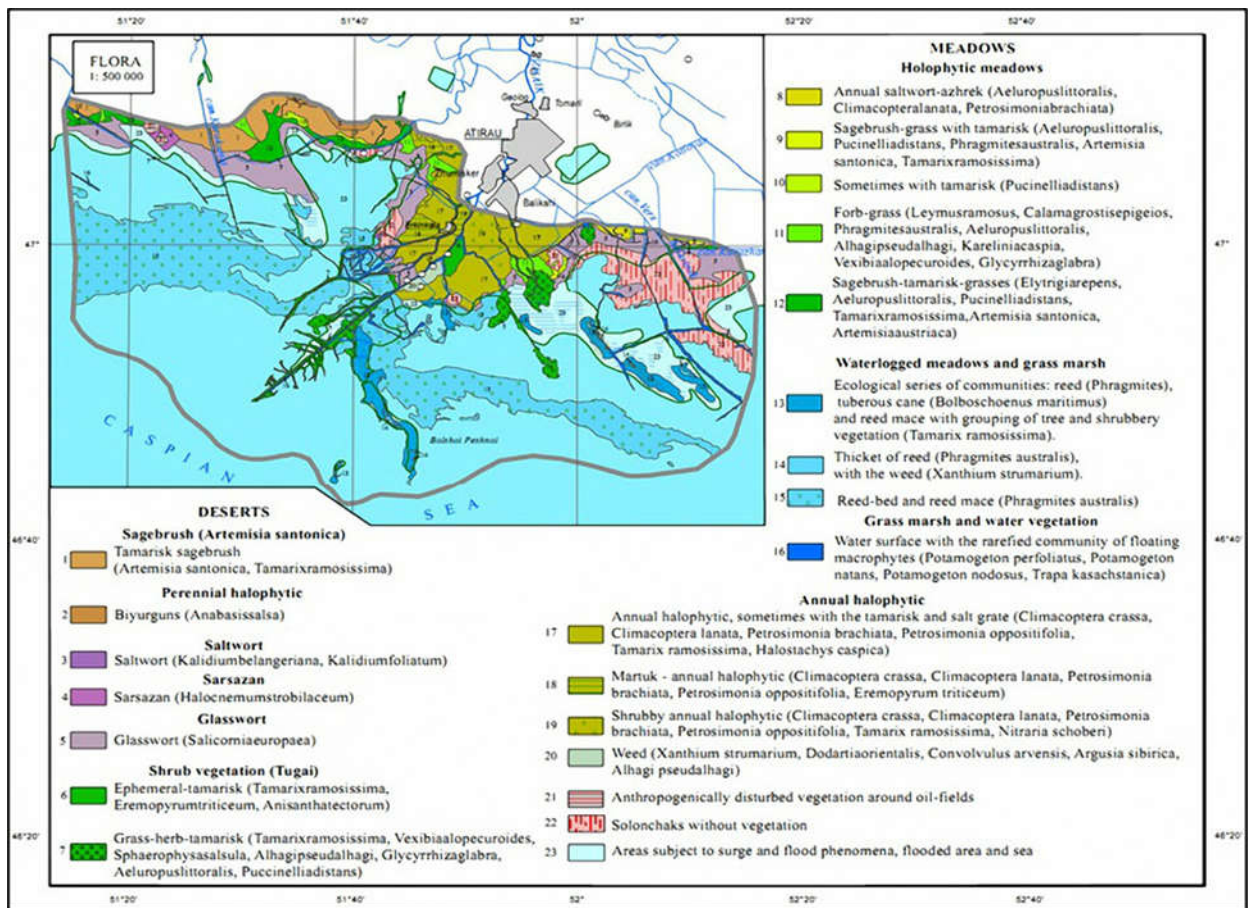
Ерекше құнды экологиялық жүйелер мен объектілерді қамтымайтын арнайы бөлінген учаскелерде уәкілетті орган белгілеген тәртіппен реттелетін экологиялық туризмді жүргізу үшін экскурсиялық соқпақтар мен маршруттар құруға жол беріледі. Ақжайық мемлекеттік табиғи резерваты Халықаралық табиғат қорғау одағының табиғи аумақтарының жоғары санатына (A1) сәйкес келеді. Ядро аймағы Орал өзенімен бөлінген екі учаске болып табылады. Бұл аймақтың сол жақ жағалау бөлігі Атырау қаласының әкімшілік шекарасында орналасқан. Оның солтүстік шекарасы Орал өзенінің жағалауынан (Пешной бақылау постынан оңтүстікке қарай) шығысқа қарай "Құрманғазы" өндірістік кооперативі (ӨК) жерлерінің шекарасымен қиылысқанға дейін; одан әрі оңтүстік-шығысқа қарай "Құрманғазы" ӨК шекарасымен теңіз жағалауына дейін; одан кейін теңіз акваториясы бойымен оңтүстікке қарай Пешной түбегін айналып, және солтүстік-батысқа қарай Орал өзенінің жағасына қарай өтеді.; бұдан әрі-солтүстік-шығысқа қарай өзеннің негізгі арнасынан сол жағалау бойымен (Пешной бақылау бекетіне дейін) үштен бес км-ге дейін қашықтықта. Ядро аймағының оң жағалау бөлігі Атырау облысы Махамбет ауданы жерлерінің әкімшілік шекарасында орналасқан, оның жалпы ауданы – 28 021 га құрайды.

Ақжайық БР буферлік аймағына мемлекеттік резерваттың буферлік және күзет аумақтарының жерлері жатады. Бұл аумақты буферлік ретінде пайдаланудың заңды негізі ҚР Үкіметінің 2009 жылғы 6 ақпандағы № 119 қаулысы және Атырау облысы әкімінің 2011 жылғы 7 сәуірдегі № 108 табиғи резерват шекарасы бойынша екі шақырымдық қорғау аймағын белгілеу туралы шешімі болып табылады. Әкімнің шешімінде күзет аймағын белгілеу жер пайдаланушылардан жер учаскелерін алмай жүргізілетіні көрсетілген. 50 бабына сәйкес, гл. ҚР "ЕҚТА туралы" Заңының 2-бабына сәйкес: "буферлік аймақ-экологиялық бағдарланған шаруашылық қызметті жүргізу және биологиялық ресурстарды тұрақты қалпына келтіру үшін пайдаланылатын аумақ учаскесі". Бұл аймақ осы аймақтардың шегінде осы аумақтардың экожүйелерінің жай-күйіне және оларды қалпына келтіруге теріс әсер ететін кез келген қызметке тыйым сала отырып, ерекше қорғалатын табиғи аумақтар айналасындағы қолайсыз сыртқы әсерлерден қорғау үшін құрылған.

52-бапқа сәйкес мемлекеттік табиғи резерваттың буферлік аймағында "1) ғылыми зерттеулер және мамандарды оқыту және даярлау орталықтарын ұйымдастыру; 2) қоршаған ортаның мониторингі және экологиялық жүйелердің өзгеруін бақылау; 3) Орман шаруашылығы қызметі, өртке қарсы іс-шаралар және орман алқаптарын қорғау; 4) ұйытқы аймағының биологиялық сан алуандығының ұзақ мерзімді сақталуы мен беріктігін және тұтастай алғанда мемлекеттік табиғи резерваттың экологиялық жүйелерінің орнықтылығын қамтамасыз ету шеңберінде дәстүрлі жер;

5) биологиялық және ландшафтық саналуандықты, табиғи экологиялық жүйелерді қалпына келтіру жөніндегі іс-шараларды кеңінен жүргізу; 6) жеке тұлғалардың ерекше қорғалатын табиғи аумақтарға бару қағидаларында белгіленген рекреациялық жүктемеге сәйкес бақыланатын және реттелетін туризм, рекреациялық пайдалану; 7) минералдық сулар мен емдеу ресурстарын пайдалану; 8) экологиялық ағарту, оқыту бағдарламаларын жүргізу, көрсету учаскелерін және экологиялық жағынан қолайсыз табиғат пайдалану менеджментін ұйымдастыру; 9) экологиялық ағарту, оқыту бағдарламаларын»

Сонымен бірге, мемлекеттік табиғи резерваттың буферлік аймағында: "1) Жаңа елді мекендер құруға; 2) өнеркәсіп объектілерін орналастыруға және пайдалануға; 3) өндірістік объектілерді салуға және пайдалануға; 4) Геологиялық барлау жұмыстарын жүргізуге және пайдалы қазбаларды әзірлеуге; 5) басты мақсатта пайдалану үшін ағаш кесуге; 6) өсімдіктер мен жануарлардың жаңа түрлерін жерсіндіруге; 7) ядро аймағы мен буферлік аймақ аумағының гидрологиялық режимін өзгертетін іс-әрекеттерге; 8) ядро аймағының экологиялық жүйесіне әсер”

БР буферлік аймағының аумағында күзет аймағының жекелеген учаскелерінде (шөп шабу, мал жаю) шаруашылық қызметті жүргізу мемлекеттік уәкілетті органның (ҚР АШМ ОАШК) келісімі бойынша және мемлекеттік табиғи резерват әкімшілігінің бақылауымен жүзеге асырылады. БР буферлік аймағы аумағында экологиялық білім беру, бос уақыт, экотуризм саласында іс-шаралар жүргізіледі, сондай-ақ ғылыми зерттеулер жүргізіледі.

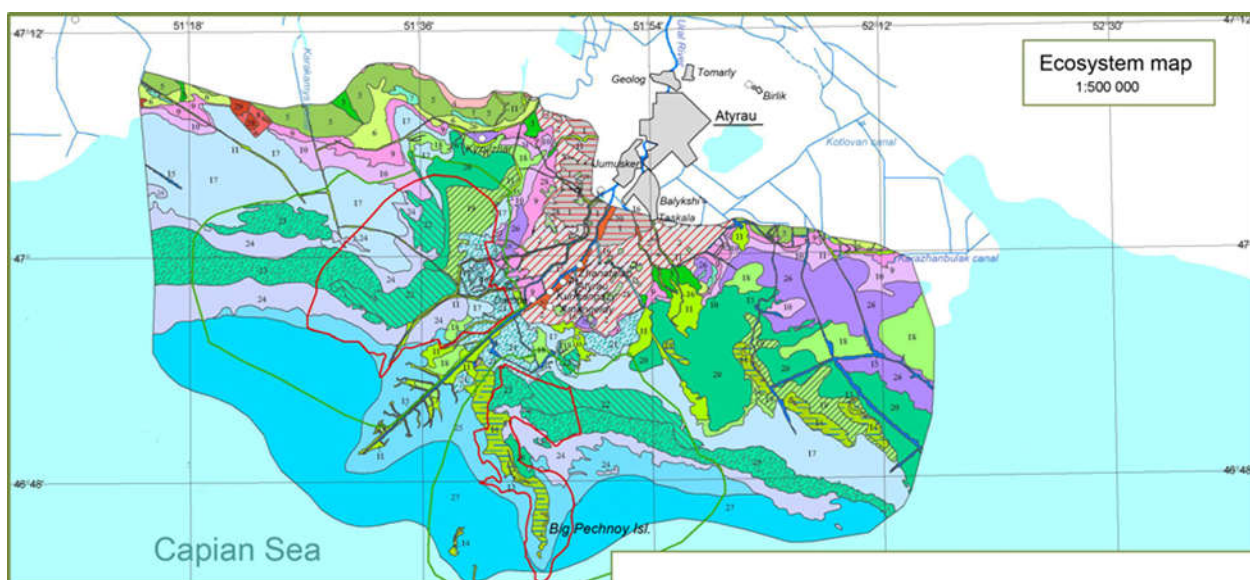
Буферлік аймақтың ауданы-104 769 га, оның ішінде 43 658 га Атырау облысының Махамбет ауданындағы оң жағалау учаскесінде және 61 111 га Атырау қаласының Сол жағалау учаскесінде орналасқан.

Ақжайық БР өтпелі аймағы (ынтымақтастық аймағы) Атырау қаласы мен Атырау облысы Махамбет ауданының аумағында орналасқан. Бұл аймаққа 6 ауылдық округтің жерлері кіреді: Атырау, Атырау, Дамбы, Еркінқала, Кеңөзек және Чкалов, оның жалпы шамамен көлемі 200 000 га. бұл аймақта 9 өндірістік кооператив орналасқан, оның ішінде 7 балық аулау және 2 Көп бейінді кооператив, онда еңбекке жарамды халықтың жалпы санының 30% - ы ғана жұмыс істейді, сондай-ақ шағын бизнестің көптеген ұсақ жеке кәсіпорындары бар. Бұдан басқа, бұл аймақта екі бекіре өсіру зауыты (Атырау және Демба зауыттары) жұмыс істейді, онда жергілікті тұрғындардың ішінен 150-ге жуық адам жұмыс істейді. Чкалово ауылында сондай - ақ "Первомайский" ЖШС-Атырау облысының сүт өндеу және ірі қара малды ет-сүт тұқымдарын өсірумен айналысатын негізгі және ең ірі ауыл шаруашылығы кәсіпорны бар.

БР өтпелі аймағының аумағы егістік, тыңайған жерлер, жайылымдар, көптеген сулы-батпақты жерлер мен кенттер үшін орналасқан. Бұл негізінен бұрыннан қоныстанған және игерілген аудан. Бұл аумақтарда жаңартылатын табиғи ресурстарды қалпына келтіруді ұйымдастыру қажет. Бірінші кезекте бұл қараусыз қалған шоғырларды қалпына келтіруге және балық және аңшылық шаруашылығын тұрақты жүргізуді ұйымдастыруға қатысты.

Бұл аймақ қызметінің перспективалы бағыттарының бірі экологиялық туризмді дамыту болып табылады.

Барлық үш аймақ бір-бірін өзара толықтырады. Байырғы аймақ бару үшін жабық және аймақтық табиғи кешендердің эталондық учаскелері, сондай-ақ флора мен фаунаның жабайы түрлерінің қол сұғылмайтын генетикалық қоры болып табылады, бұл аймақ ұзақ мерзімді мониторинг жүргізу кезінде бақылау болып табылады. Буферлік аймақ сондай-ақ күзет режимінде болады, бірақ мұнда адамның шектеулі қызметіне (туризм, ғылыми зерттеулер, білім беру бағдарламалары, табиғи жаңартылатын ресурстарды ішінара пайдалану және т.б.) рұқсат етіледі. Екі аймақ табиғи кешендерді сақтау функциясын және бір жағынан тұрақты даму функциясын жүзеге асырады. Өтпелі аймақ жергілікті халықтың тыныс-тіршілігін жүзеге асыру, экономиканы, мәдениет пен білім беруді дамыту үшін пайдаланылады. Мұнда табиғи кешендерді қорғаудың қатаң режимі жоқ, бірақ табиғатты пайдалану бойынша шектеулер бар (экологиялық лас өндірістерге тыйым салынған). Тұтастай алғанда мұндай аймақтарға бөлу әлеуметтік-экономикалық даму мен жабайы табиғи кешендерді қорғау арасындағы қақтығысты еңсеруді қамтамасыз етеді және экономика мен мәдениеттің тұрақты дамуына мүмкіндік береді.

Серіктестердің тиісті тобын тарту үшін Ақжайық ауданының үйлестіру кеңесі құрылды, оған мемлекеттік табиғи резерваттың, табиғат пайдаланушылардың, жергілікті билік органдары мен қоғамдық ұйымдардың өкілдері енгізілді.

Жергілікті қауымдастықтар БР басқару жоспарын әзірлеуге және резерватты интеграцияланған басқаруға Үйлестіру кеңесіне қатысу арқылы тартылды. Жергілікті және буферлік аймақты толық басқаруды Ақжайық мемлекеттік табиғи резерватының Әкімшілігі жүзеге асырады, бірақ жергілікті үкіметтік емес ұйымдар, жергілікті қауымдастықтар осы аймақтардың табиғи кешендері туралы толық ақпарат алады, ол одан әрі білім беру мақсатында, сондай-ақ буферлік және өтпелі аймақтарда туристік бағыттарды дамыту, ғылыми негізделген табиғатты ұтымды пайдалануды дамыту және т. б. кезінде пайдаланылады.

Қазақстанның сулы-батпақты алқаптары бойынша БҰҰДБ/ЖЭҚ жобасының 2004-2011 жж. жұмысы кезінде сараптамалық топтардың бірі осы аймақтағы әлеуметтік-экономикалық жағдайды зерттеу бойынша терең зерттеулер жүргізді. Осы жұмыс шеңберінде қоршаған табиғи жағдай мен экономикалық жағдайдың жергілікті халықтың

мәдени және қоғамдық өміріне әсерін бағалау жүргізілді. Одан әрі табиғи резерватты ұйымдастыру кезінде бұл деректер аумақты тиімді аймақтарға бөлуді жүргізу және табиғатты қорғау іс-шараларын жоспарлау үшін пайдаланылды.

ҚР заңнамасына сәйкес БР буферлік аймағының жекелеген учаскелерінде шаруашылық қызметті басқару (шөп шабу, мал жаю) мемлекеттік уәкілетті органның (ҚР АШМ ОАШК) келісімі бойынша және мемлекеттік табиғи резерват әкімшілігінің бақылауымен жүзеге асырылады, барлық даулы мәселелер БР Үйлестіру кеңесінің отырыстарында шешіледі. Атырау облысы әкімінің 2011 жылғы 2 наурыздағы № 56 қаулысын дайындау барысында Ақжайық мемлекеттік табиғи резерватының шекарасы бойынша 2 шақырымдық күзет аймағын белгілеу туралы 2011 жылғы 7 сәуірдегі № 108 және 2011 жылғы 7 сәуірдегі № 108 бірлескен қызмет туралы барлық табиғат пайдаланушылармен келісім жүргізілді. Жер пайдаланушылардан буферлік аймақтың жеке жерлері алынбаған.

Бұдан бұрын негізгі және буферлік аймақтардың аумағын басқаруды Ақжайық мемлекеттік табиғи резерватының әкімшілігі жүргізді және жүргізеді, ал ынтымақтастық аймағының басқармасын Махамбет ауданының әкімдігі мен Атырау қаласының әкімдігі жүргізді. Қазіргі уақытта Үйлестіру кеңесі алқалы қоғамдық орган болып табылады және БР ресурстарын тиімді басқару және тұрақты пайдалану саясатын енгізу, қызметтің баламалы түрлерін, ресурс үнемдейтін және ресурс жаңартатын технологияларды енгізу мақсаттары үшін құрылған. Құрамына мемлекеттік агенттіктер (орман және аңшылық шаруашылығының аумақтық басқармасы, облыстық аумақтық балық шаруашылығы басқармасы), мемлекеттік табиғи резерват, әкімдіктер (жер ресурстары жөніндегі бөлім, ауыл шаруашылығы бөлімі және т.б.), жергілікті үкіметтік емес ұйымдар мен жер пайдаланушылардың өкілдері кіретін БР үйлестіру кеңесі барлық табиғат пайдаланушылар арасындағы ынтымақтастықты қамтамасыз ету және қайшылықтарды еңсеру үшін қажет.

A. TERRESTRIAL ECOSYSTEMS ECOSYSTEMS OF ALLUVIAL-DELTA PLAINS	B. AQUATIC ECOSYSTEMS RIVER FRESHWATER ECOSYSTEMS
<p>Hydromorphic and semi-hydromorphic ecosystems</p> <p>1. Undulating alluvial-deltaic plains with a predominance of annual saltwort (<i>Climacopterastraza</i>, <i>Petrosimonia brachiata</i>, <i>Petrosimonia oppositifolia</i>). Alluvial meadow - desiccated alkali soils in combination with sarazans (<i>Halocnemum strobilaceum</i>). Tamarisk (<i>Tamarix ramosissima</i>).</p> <p>2. Poorly sloping alluvial-deltaic plains with a predominance of annual saltwort (<i>Climacopterastraza</i>, <i>Climacopteralana</i>, <i>Petrosimonia brachiata</i>). Weeds (<i>Peganonoharnala</i>, <i>Xanthium strumarium</i>, <i>Hyoscyamus sp.</i>, <i>Zygophyllum fabago</i>). Bushes (<i>Halostachys caspica</i>, <i>Tamarix ramosissima</i>).</p> <p>Hydromorphic ecosystems</p> <p>3. Warped-down plains with a predominance of mealy grass-grasses (<i>Calamagrostis sp.</i>, <i>Phragmites australis</i>, <i>Aeluropus litoralis</i>, <i>Glycerhiza glabra</i>, <i>Alhagrus adalgha</i>, <i>Festuca ovina</i>) meadows with tamarisk and halostachys (<i>Tamarix ramosissima</i>, <i>Halostachys caspica</i>).</p> <p>ECOSYSTEMS OF LOW MARINE PLAINS</p> <p>Automorphous ecosystems</p> <p>4. Oldcaspien poorly sloping marine plain with a predominance of bigyrgans (<i>Anabasis salsa</i>) White land wormwood (<i>Artemisia terrae-albae</i>)</p> <p>Semi hydromorphic ecosystems</p> <p>5. Oldcaspien poorly sloping marine plain with erosional dismemberment (<i>Aeluropus litoralis</i>, <i>Climacoptera lanata</i>, <i>Climacoptera brachiata</i>, <i>Petrosimonia oppositifolia</i>) Tamarisk wormwood (<i>Artemisia santonica</i>, <i>Tamarix ramosissima</i>). Sarazans with halostachys (<i>Halocnemum strobilaceum</i>, <i>Halostachys caspica</i>).</p> <p>6. Oldcaspien gently sloping poorly dissected marine plain with a predominance of tamarisk wormwood grass (<i>Elytrigrepens</i>, <i>Tamarix ramosissima</i>, <i>Tamarix laticlata</i>, <i>Artemisia santonica</i>, <i>Artemisia nitrona</i>). Annual saltwort (<i>Aeluropus litoralis</i>, <i>Petrosimonia brachiata</i>, <i>Climacopterastraza</i>).</p> <p>Hydromorphic ecosystems</p> <p>7. Late Caspien marine plain with the beach ridges with tamarisk (<i>Puccinelliodistans</i>, <i>Tamarix ramosissima</i>, <i>Tamarix laticlata</i>). In combination with the sarazans (<i>Halocnemum strobilaceum</i>).</p> <p>8. Late Caspien gently sloping plain with a predominance of the sarazans (<i>Halocnemum strobilaceum</i>).</p> <p>9. Late Caspien flat plains with a predominance of saltwort (<i>Salsola vermicata</i>). (<i>Kalidium caspicum</i>, <i>Kalidium foliosum</i>). In combination of azhrek with tamarisk (<i>Puccinellia distans</i>, <i>Aeluropus litoralis</i>, <i>Tamarix amansissima</i>).</p> <p>10. Late Caspien flat plains with highly rarefied of saltwort (<i>Salsola macrocarpa</i>). In combination with the coastal reeds (<i>Phragmites australis</i>).</p>	<p>15. River flowing including the Ural River with channels connected to the sea, with a predominance of rarefied community of macrophytes (<i>Potamogeton perfoliatus</i>, <i>Potamogeton natans</i>). Filamentous algae (<i>Spirogyra sp.</i>, <i>Mougeotia sp.</i>)</p> <p>16. River standing, contracted from the sea, with a predominance of community of floating macrophytes (<i>Tropha karachotnica</i>, <i>Salvinia natans</i>, <i>Potamogeton nodosum</i>, <i>Lemna trivialis</i>). Ulvaes (<i>Ectocarpus prolifera</i>)</p> <p>MARINE FRESHWATER AND BRACKISH WATER ECOSYSTEMS OF CONTEMPORARY ALLUVIAL-MARINE PLAINS OF WELLHEAD COASTAL WATERS, CREATED BY SURGE AND ALONGSHORE CURRENT</p> <p>Shallow freshwater and brackish water ecosystems to 1-1.5 m</p> <p>17. Open surfaces of shallow lagoons with rare crank thicket and cane (<i>Phragmites australis</i>, <i>Scirpus tabernaemontani</i>). Submerged aquatic macrophytes (<i>Potamogeton pectinatus</i>, <i>Ceratophyllum submersum</i>, <i>Najas marina</i>, <i>Caulinia minor</i>)</p> <p>18. Ecosystems of shallow lagoon with a predominance of rarefied crank thicket and quagmire (<i>Phragmites australis</i>). Submerged aquatic macrophytes (<i>Potamogeton perfoliatus</i>, <i>Ceratophyllum demersum</i>, <i>Zostera noltii</i>, <i>Scirpus lacustris</i>).</p> <p>19. Ecosystems of shallow lagoon with a predominance of reed quagmire with cane (<i>Phragmites australis</i>, <i>Scirpus lacustris</i>).</p> <p>20. Ecosystems of shallow lagoon with a predominance of quagmire and reed (<i>Phragmites australis</i>). Submerged aquatic macrophytes (<i>Myriophyllum verticillatum</i>, <i>Myriophyllum spicatum</i>, <i>Ceratophyllum demersum</i>).</p> <p>21. Ecosystems of shallow lagoon with a predominance of typha-reed (<i>Typha angustifolia</i>, <i>Phragmites australis</i>). With the participation of cane (<i>Scirpus lacustris</i>). Cladocet (<i>Balanus crenatus</i>). Aquatic macrophytes (<i>Tropha karachotnica</i>, <i>Salvinia natans</i>, <i>Lemna trivialis</i>, <i>Hydrocharis morsus-ranae</i>).</p> <p>22. Reed quagmire with rarefied cane (<i>Phragmites australis</i>, <i>Scirpus tabernaemontani</i>). (<i>Utricularia vulgaris</i>). Submerged aquatic macrophytes (<i>Ectocarpus prolifera</i>)</p> <p>23. Reed and reed quagmire (<i>Phragmites australis</i>). Submerged aquatic macrophytes (<i>Potamogeton pectinatus</i>, <i>Ceratophyllum demersum</i>, <i>Najas marina</i>). Algae (<i>Ectocarpus prolifera</i>)</p> <p>24. Rarefied reeds (<i>Phragmites australis</i>). Reed quagmire in combination with community of submerged aquatic macrophytes (<i>Ceratophyllum demersum</i>, <i>Potamogeton perfoliatus</i>, <i>Myriophyllum spicatum</i>). Charophytes (<i>Chara tomentosa</i>, <i>Tolypella sp.</i>)</p> <p>25. Open shallow ecosystems with rare reeds (<i>Phragmites australis</i>). Submerged aquatic macrophytes (<i>Myriophyllum verticillatum</i>, <i>Ceratophyllum demersum</i>, <i>Potamogeton gramineus</i>).</p> <p>26. Areas of sea abrasion plains. Saltwort (<i>Climacoptera crassa</i>, <i>Petrosimonia brachiata</i>).</p> <p>"Deep water" brackish water marine ecosystems, depth 2-3 m</p> <p>27. Open sea area of water of Northern Caspien with the rare community of submerged aquatic macrophytes (<i>Myriophyllum verticillatum</i>, <i>Potamogeton perfoliatus</i>). Filamentous algae (<i>Spirogyra sp.</i>, <i>Mougeotia sp.</i>, <i>Zigmenia sp.</i>)</p>
<p>ISLAND AND COASTAL ECOSYSTEMS</p> <p>Hydromorphic ecosystems</p> <p>11. Reedbed (<i>Phragmites australis</i>) Cladocet (<i>Balanus crenatus</i>) and typha (<i>Typha angustifolia</i>). With groupings of reed and shrubby vegetation (<i>Tamarix ramosissima</i>, <i>Elaeagnosaxcarpa</i>).</p> <p>12. Island "continental" with a predominance of weed (<i>Xanthium strumarium</i>, <i>Dodariaorientalis</i>, <i>Convolvulus arvensis</i>). Tree and shrubby vegetation (<i>Tamarix ramosissima</i>, <i>Elaeagnosaxcarpa</i>).</p> <p>13. Island "marine" with a predominance of reed (<i>Phragmites australis</i>) with weed (<i>Xanthium strumarium</i>, <i>Atriplex tatarica</i>, <i>Arbisia sibirica</i>).</p> <p>14. Island "marine" flooded with reed (<i>Phragmites australis</i>). Rarefied community of macrophytes (<i>Potamogeton perfoliatus</i>, <i>Myriophyllum verticillatum</i>, <i>Myriophyllum spicatum</i>).</p>	<p>Agraeosystems</p> <p>28. Irrigated ploughlands and deposits on floodplain meadow alkali soils with normal saline and anthropogenically disturbed lands with irrigation facilities</p> <p>Technogenic ecosystems</p> <p>29. Technologically disturbed lands under oil fields</p> <p>30. Populated localities</p>

БР аумағында қазіргі уақытта табиғи кешендердің жай-күйі мен сақталуына, сондай-ақ популяциялардың жай-күйін нақтылау, жануарлар мен өсімдіктердің сирек кездесетін түрлері экологиясының ерекшеліктерін анықтау үшін сирек кездесетін және жойылып

бара жатқан түрлердің мониторингі жүргізілуде, бұл осы түрлерді сақтау мен қалпына келтіру перспективасын бағалауға мүмкіндік береді. Мониторингтің мақсаты-БР аумағындағы өсімдіктер мен жануарлардың жай-күйі туралы, сондай-ақ олардың тіршілік ету ортасының жай-күйі туралы тұрақты объективті деректер алу. Мониторинг деректерінің негізінде популяциялар мен экожүйелердің жай-күйіне, БР жұмыс істеу тиімділігіне ағымдағы бағалау жүргізу, сондай-ақ сыни жағдайлар мен жағымсыз құбылыстардың алдын алу (жою) жөніндегі шараларды әзірлеу қажет. Мониторинг шеңберінде ірі суда жүзетін және су маңындағы құстардың (Аққулар, қоқиқаз, бірқазан және т.б.) және қабанның санын авиаесептеу жүргізіледі.

Ғылыми зерттеулердің көпжылдық перспективалық тақырыптық жоспарына сәйкес БР аумағында 6 ғылыми тақырып бойынша жұмыстар жүргізіледі: 1) резерват аумағындағы құбылыстар мен процестерді бақылау және оларды "табиғат жылнамасы" бағдарламасы бойынша зерттеу; 2) Ақжайық резерватының флорасы мен өсімдіктерін түгендеу; 3) Ақжайық резерваты мен іргелес аумақтардағы сирек кездесетін және жойылып бара жатқан және ғаламдық маңызы бар құстардың түрлері; 4) Ақжайық резерватының Териофаунасы (түрлік құрамы, биология, болу сипаты); 5) Ақжайық резерватының ихтиофаунасының сипаттамасы, 6) орал өзенінің атырауындағы фито-зоопланктонның мониторингі.

Резерваттың мәдени-ағартушылық іс-шараларын ұйымдастыру және өткізу үшін экологиялық ағарту бөлімі бар, онда 6 адам жұмыс істейді: бөлім бастығы, 2 экологиялық ағарту маманы, аудармашы, экскурсовод және мұражай меңгерушісі. Мәдени-ағарту жұмыстарын ғылым, Ақпарат және мониторинг бөлімінің қызметкерлері де атқарады. Бөлім жұмысының мақсаты халықтың экологиялық сауаттылығын қалыптастыру, қорғалатын аумақтың негізгі рөлін түсіну, бірегей табиғатты сақтаудың маңыздылығын түсіну, қоғамдық қолдау алу, сонымен қатар патриоттық сезімді, қоршаған табиғат үшін жауапкершілікті тәрбиелеу және жергілікті тұрғындар тарапынан өңірдің биоалуантүрлілігіне прессингті төмендету болып табылады.

БҰҰДБ/ЖЭҚ жобасының қолдауымен мемлекеттік табиғи резерваттың 10 қызметкері біліктілігін арттыру және кадрлар даярлау үшін Астрахан биосфералық резерватына (Ресей), 2 қызметкер Қорғалжын биосфералық резерватына (Қазақстан) тәжірибе алмасу бойынша барды. 2009-11 жылдары резерват қызметкерлері үшін басқарма жоспарын дайындау, биоалуантүрлілікке мониторинг жүргізу, инспекторларды хаттамалар жасау тәртібіне және қауіпсіздік техникасы мен өрт сөндіру ережелерін сақтау бойынша оқыту семинарлары өткізілді.

Сонымен қатар, ENI компаниясы тарапынан қолдау тапқан "Жайық өзенінің Дельта паркі" халықаралық қазақстандық-итальяндық жобасы да кадрларды дайындауда үлкен рөл атқарады. Габбианелли, ал Қазақстан жағынан Ақжайық резерватының қызметкерлері. Осы жоба аясында "По Дельта паркі" итальяндық БР мен Ақжайық резерваты арасында табиғи саябақтарды басқару тәжірибесімен алмасу, сондай-ақ Жайық атырауының табиғи ортасын зерттеуге, экологиялық туризмді ұйымдастыруға, ГАЖ технологияларын игеруге және үгіт шараларын (көрмелер, конкурстар, фестивальдер, құстар күндері және т.б.) өткізуге итальяндық мамандардың көмегі жүзеге асырылуда.

Биосфералық резерват негізінен Жайық өзені атырауының сулы-батпақты алқаптарын және Каспий теңізі жағалауының іргелес аумақтарын алып жатыр, олар Еуразия континентіндегі ең ірі Каспий-Қара теңіз-Шығыс-Африка көші-қон жолының бірінде орналасқан. Рамсар конвенциясының халықаралық маңызы бар сулы-батпақты алқаптар

тізіміне енгізілген бұл аумақ қоныс аударатын құстардың 240-тан астам түрінің шоғырлану орны болып табылады, олардың 110-ға жуығы су-батпақты алқаптар тобын құрайды, оған 18 ерекше қорғалатын түр кіреді. Бұдан басқа, биосфералық резерват 70-ке жуық сулы - батпақты құстардың ұя салатын орны болып табылады, олардың 8 түрі ерекше қорғалатын табиғи объектілерге жатады, сондай-ақ құстардың сирек түрі-кудра біреликан (*Pelicanus crispus*, VU) колонияларының жанынан тұрады, олардың саны 600-ден астам ұя салатын жұптарға (әлемдік популяцияның 12% - ы) жетеді. Жалпы, Жайық өзенінің атырауында және теңіз жағалауындағы 292 құс түрі тіркелген, оның ішінде халықаралық және қазақстандық Қызыл кітаптарға құстардың 26 түрі енгізілген. Көші-қон кезеңінде құстардың жалпы саны сараптамалық бағалаулар бойынша 3 млн. Дараққа жетеді.

Қазіргі уақытта, Орал өзенінің атырауы және оған іргелес аквалды және жер үсті экожүйелері аймақтағы соңғы және қалған дерлік бұзылмаған жабайы табиғат учаскелері болып табылады, олар жабайы фауна мен флораның көптеген түрлері үшін, әсіресе бекіре балықтары үшін, қазіргі уақытта дерлік жойылып кету қаупі бар. Каспий бассейнінде мекендейтін алты бекіре тұқымдас балықтың төртеуі уылдырық шашады. Жайық-белуга (*Huso huso*), Шоқыр (*Acipenser stellatus*), орыс бекіре (*Acipenser gueldenstaedti*) және шип (*Acipenser nudiiventris*), ал басқа екі түр, сүйрік (*Acipenser ruthenus*) және парсы бекіре (*Acipenser persicus*), кейде осы өзеннің атырауында жеке кездеседі. Жалпы алғанда, биосфералық резерваттың аквалды экожүйелерінде Каспий теңізі үшін тіркелген және 17 тұқымдастарға жататын балықтар мен дөңгелек айналыстағы 126 түрдің 76-сы мекендейді. Олардың арасында басты орынды тұқы балықтар - 42 түр және кіші түрі алады, одан әрі бұқа балықтары - 32-35 және селолық балықтар - 18 түр және кіші түрі алады. Бекіре тұқымдастарды қоса алғанда, барлық басқа тұқымдастар 1-7 түрлерден артық емес. Тікелей Дельтада 47 түр мекендейді, оның 5 түрі Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген. Амфибияның 2 түрі бар, ал рептилияның 20 түрі бар, оның 2 түрі ҚР Қызыл кітабына енгізілген-төрт жолақты *larpe quatuorlineata* және *coluber jugularis* желтбрюхийі).

Биосфералық резерват аумағында 7 топқа жататын сүтқоректілердің 48 түрі кездеседі, оның ішінде кеміргіштер мен жыртқыштар отрядтары неғұрлым өкілдік болып табылады. Биосфералық резерваттың аквалдық учаскелері қазіргі уақытта Халықаралық Қызыл кітапқа (IUCN, Endangered) енгізілген Каспий теңізі – Каспий итбалығының (*Pusacaspica*) эндемиялық, реликтілік түрін және сүтқоректілер фаунасының жалғыз өкілін сақтау үшін қорғалатын жалғыз аумақтар болып табылады. Сонымен қатар, мұнда 2 Қызыл кітап түрі бар - бобрин былғары. Оралдың орташа ағысынан дельтаға мезгіл – мезгіл енуі және биосфералық резерват аумағындағы өте сирек және ерекше қорғалатын түрі-выхухоли қонысы болуы мүмкін. Сандық жағынан сүтқоректілердің ондатра, үй тінтуірі, тарақ Құмы, енотипті ит, түлкі, қасқыр, борсық және қабан сияқты түрлері басым.

Бір және фон күйеуінің кезінде іске қосыңыз 2 мыңға жуық түрі, олардың ішінде 24 түрі, без шипов емес Оқ Кітапты ҚР. *Casio* теңізінің кедейлігімен Орал өзенінің дельтасының микрофоны 67 түрден тұрады және 6 топтан тұрады, оның ішінде бұрылып – 1, *Cube* -1, *CRI*–11, жөнделді–30, жаман-5, лицензияны білмеймін-19. Орал өзенінің төменгі ағысындағы зоопланктонда 315 түр тұрады, оның ішінде 30 – Колорадо, 154 – Колорадо, 71 – Вт, дүйсенбі – 54; қалған өкілеттіктер Платон орналасқан. Мен білмеймін, кейін аумақта қалай пайда болады 820 түрі өзі және 15 басқа. Негізін басқа құпиялардың өкілдері (*Lestidae*, *Coenagrionidae*, *aeschnidae*, *libellulidae*), және жаман (*Mantidae*), ұя (*cidellidae*, *Aphidinea*), Қасқыр (*Corixidae*, *Nepidae*, *Miridae*, *Lygaeidae*), негізгі (*Acrididae*,

Gryllidae, tettigoniidae), UC (Dytiscidae, Carabidae, carabidae) құрайды. staphylinidae, coccinellidae, экологиялық, Elateridae, Tenebrionidae, Chrysomelidae, Curculionidae), back (Geometridae, Noctuidae, Pyralidae, Pieridae, Lycaenidae), оны (Ichneumonidae, Braconidae, Sphecidae, EUMENIDAE, айдарлар), екі қанатты (К автор, chironomidae, Asilidae, Bombyllidae, Muscidae, Syrphidae, Ephydriidae).

Биосфералық резерваттың номинацияланған аумағында 141 түрге жататын Жоғары өсімдіктердің 229 түрі, 56 тұқымдастар өседі, олардың ішінде 7 түр реликтілік және 4 түр сирек және ерекше қорғалатын болып табылады. Су флорасы өсімдіктердің 23 түрін құрайды. Негізгі өсімдік қауымдастықтары 6 түрден тұрады: шөлді, шалғынды, батпақты, орманды, бұта, суға батырылған-Сулы. Өсімдік қауымдастықтарында галофитті көпжылдық тұздықтар (жартылай бұта, бұта, бұта) - *Halocnemum strobilaceum*, *Kalidium caspicum*, *k* басым. *foliatum*, *Anabasis salsa*, *Halostachys caspica* және *Salsola*, *Climacoptera*, *Petrosimonia*, *Suaeda*, *Atriplex* және т.б. туыстардан біржылдық тұздықтар түрлері. Қазақстан Республикасының Қызыл кітабына енгізілген өсімдіктердің 2 түрі кездеседі: Шренк(*Tulipa schrenkii*) және қазақстандық жаңғақ (*Tra kasachstanica*).

Ақжайық биосфералық резерваты Атырау облысы Махамбет ауданы мен Атырау қаласының жерлерінде орналасқан. Оның аумағында 11 елді мекенде 17 мыңнан астам адам тұрады, оның ішінде 98 %. халықтың тығыздығы – 1 шаршы шақырымға 23 адам.өңірдің салалық бағыты-балық шаруашылығы және мал шаруашылығы.

Өнеркәсіп және ауыл шаруашылығы. Ақжайық биосфералық резерватының ынтымақтастық аймағында 9 өндірістік кооператив жұмыс істейді, оның ішінде 7 балық аулау және 2 Көп бейінді кооператив (егін шаруашылығы және мал шаруашылығы): "тис", "Еркінқала", "Ракуша", "Жамбыл", "Амангелді", "Құрманғазы", "Манаш", "қызыл-балық", "Стандарт", оларда еңбекке қабілетті халықтың жалпы санының 30% жұмыспен қамтылған. Сондай - ақ бұл аймақта екі балық зауыты орналасқан-Атырау бекіре құбыры зауыты (Жайық өзенінің оң жағалауы, Еркінқала ауылының маңы) және Дамбы бекіре құбыры зауыты (өзеннің сол жағалауы). Жергілікті тұрғындар арасынан 150-ге жуық адам жұмыс істейді. Балық өнеркәсібі сондай-ақ бірнеше шағын балық өңдеу цехтары бар.

Ауыл шаруашылығы (негізінен мал шаруашылығы) тек жеке секторда дамиды, жергілікті тұрғындар әдетте ірі қара мал өсірумен, қой, түйе және жылқы шаруашылығымен айналысады. Жеке сектор келесі фермерлік шаруашылықтардан тұрады: "Гвоздика" жеке кәсіпорны (жылыжайларда гүл өсіру), "Хайрушев" жеке шаруашылығы (жылқы мен түйе өсіру), "Аманат-Арна" ауылшаруашылық кооперативі, "Талапкер", "Қызыл-Жар" жеке кәсіпорны (мал шаруашылығы және егін шаруашылығы). Чкалово ауылында Атырау облысының негізгі ауылшаруашылық кәсіпорындарының бірі – "Первомайский"ЖШС орналасқан. Бұл сүт өңдеу және ет-сүт тұқымды ірі қара мал өсірумен айналысатын ірі кәсіпорын. Мұнда көкөніс өсіретін жылыжай бар. Жануарларды азықпен қамтамасыз ету үшін жаңа технологияларды енгізу жоспарлануда – гидропоника көмегімен жасыл жем өсіру.

Атырау қаласынан шалғай ауылдарда (Дамба, Амангелді, Құрманғазы, Атырау, Жаңаталап және Еркінқала) шағын жеке дүкендер, кафелер мен мейрамханалар бар. Қалаға жақын маңдағы ауылдар мен ауылдардың тұрғындары қала базарларынан тауар сатып алуды қалайды. Өкінішке орай, тұрғындардың бір бөлігі, әсіресе жастар Атырау қаласында жұмыс істеуге мәжбүр. Номинацияланған биосфералық резерват шеңберінде экологиялық туризмді дамыту болашақта жергілікті халықтың бір бөлігін қосымша еңбек орындарымен қамтамасыз етеді.

Экологиялық туризм. Қазіргі уақытта экологиялық туризм нашар дамыған, буферлік аймақтағы тәуліктік рекреациялық жүктеме 15 адамнан аспайды. 2011 жылдың қыркүйегіне қарай резерваттың буферлік аймағында "Жайық өзенінің атырауы паркі" (демеуші италяндық ENI компаниясы мен Болон университеті) жобасының қолдауымен құстарды және ірі Сүтқоректілерді бақылау үшін көру мұнаралары салынды, сондай-ақ екі күзет бекеттерінің (кордон 1 және 2) базасында велосипед және жаяу маршруттар әзірленді және Жайық өзені мен оның дельталық тармақтарымен су серуендері ұйымдастырылды. Одан әрі биосфералық резерват шеңберінде Атырау қаласынан Пешное ауылына дейінгі негізгі жолдың бойында орналасқан ауылдық елді мекендерде: Пешное, Дамба, Жаңаталап, Құрманғазы, сондай-ақ Еркінқала кентіндегі Жайық өзенінің оң жағалауында қонақ Туризм дамитын болады. Көлік және жоспарлау құрылымын талдау Визит-орталықтың Дамба ауылында орналасуы оңтайлы болып табылатынын көрсетті. Сапар-орталық резерваттың жергілікті халықпен, әсіресе экологиялық-ағартушылық жұмыстар бөлігінде өзара іс-қимыл жасауының байланыстырушы буыны, сондай-ақ ғылыми туризм мен Халықаралық ғылыми байланыстар базасы болады. Буферлік аймақ және резерваттың ынтымақтастық аймағы бойынша 2 құрлықтағы туристік бағыт бөлінеді: Дамба-Зарослое-Жаңаталап (Орал өзені атырауының Сол жағалау бөлігі), тас-Қызыл-Жар (Орал өзені атырауының оң жағалау бөлігі). Сонымен қатар, Пешной ауылынан Каспий акваториясына мотоқайықтарға, жалпақ түкті қайықтарға және байдаркаларға шығатын су бағыты ұйымдастырылады.

Қазіргі уақытта БР аумағында негізгі ғылыми-техникалық қолдауды Ақжайық мемлекеттік табиғи резерватының штаты, сондай-ақ "қоныс аударатын құстардың мекендейтін орны ретінде басым ғаламдық маңызды кіріспе-батпақты жерлерді кешенді сақтау: үш аумақтағы демонстрация" ЖЭҚ/БҰҰДБ көпжылдық жобасына қатысушылар және "Жайық өзенінің атырауы паркі" Қазақстан-итальяндық жобасына қатысушылар (Италия тарапынан Болон университетінің ғылыми тобы және ENI мұнай компаниясы қатысады) жүзеге асырады. Екі жоба аясында материалдық-техникалық база күшейтілді, Атырау қаласында оқыту семинарлары мен ірі 3 күндік "дельтаны ашу" фестивалі өткізілді (қыркүйек 2011 ж.).

Техникалық базаны арттыру шеңберінде Теңіз катері, 3 жеңіл автокөлік, трактор, тұрғын вагон және компьютерлер сатып алынды, сондай-ақ БҰҰДБ жобасы жабдықтарының бір бөлігі (2 жеңіл автокөлік, Компьютерлер және т.б. ұйымдастыру техникасы, судың сапасын бақылауға арналған аспаптар, фотоаппараттар, бейнекамера, эхолот, бинокльдер, қосалқы құбырлар, GPS және т. б.) өтеусіз берілді.

2009-2011 жылдары басқарма жоспарын дайындау, биоалуантүрлілікке мониторинг жүргізу, мемлекеттік инспекторларды хаттамалар толтыру процедураларын оқыту, техника қауіпсіздігі және өрт сөндіру ережелерін сақтау бойынша оқыту семинарлары өткізілді, Ақжайық мемлекеттік табиғи резерватының 10 қызметкері Астрахан биосфералық резерватына (Ресей) және 2 қызметкер Қорғалжын (Қазақстан) биосфералық резерватына тәжірибе алмасу бойынша іс-сапарлар ұйымдастырылды.

21-23 қыркүйекте Атырау қаласында және биосфералық резерват аумағында өткен "дельтаны ашу" үш күндік фестивалі жергілікті тұрғындардың (негізінен оқушылар, студенттер, оқытушылар, жергілікті билік және үкіметтік емес ұйымдар өкілдері) көпшілігін жинап, көрмелер мен концерттерден бастап экологиялық және білім беру экскурсияларына дейінгі түрлі іс-шараларды қамтыды. Бұл фестиваль Атырау қаласы мен

Махамбет ауданының тұрғындарына үлкен ықпал етті. Бұл фестиваль жыл сайын дәстүрге айналады.

Биосфералық резерваттың аумағы шөлді аймақта, қоңыр шөлді топырақта жартылай шөлейт (шөлді Солтүстік шөлдер) кіші аймақта орналасқан және ботаника-географиялық аудандастыру бойынша Сахаро-Гобий шөлді облысқа, Ирак-Тұран облысына, Солтүстік-Тұран провинциясына, Батыс-солтүстіктуран кіші жүйесіне жатады. Жалпы алғанда, БР Орал-Каспий өңірі үшін репрезентативті және аквалық экожүйелер кешендерін де, Оңтүстік шөлейт пен шөл элементтерін де қамтиды. Мұнда 29 экожүйелер бөлінген, олар мынадай негізгі топтарға жиналған: 1) жер үсті табиғи-антропогендік, 2) аралдық және жағалаулық табиғи (жер үсті мен теңізге ауысатын), 3) антропогендік қатысатын аквалдық табиғи, 4) аквалдық табиғи, 5) жер үсті антропогендік-бұзылған.

БР аумағында өсімдік түрлері бойынша: 1. Біржылдық тұздықтар мен көпжылдық (жартылай бұталар, жартылай бұталар) тұздықтар мен қуыстар басым болатын өсімдіктердің шөлді түрі;

2. Шалғынды өсімдік түрі - (Батпақты, нағыз, галофитті) гигромезофитті және мезофитті шөпті өсімдіктер, көбінесе дәнді дақылдар басым, шалғынды қатардағы топырақта; 3. Өсімдіктердің Батпақты түрі-Батпақты қатар топырақтарында қалыптасатын гигрофиттер басым болатын шөптік батпақтар, су айдыны-құрлықтың өтпелі аймағының мезгіл-мезгіл суландырылатын немесе көмкерілген учаскелері; 4. Су жайылмалы ормандар аздап құралады приуловных біліктерде р. Урал, дельтовых құрылысын жетілдіру мақсатында жә және жергілікті топтар бойынша откосам арналар; басым болуымен қр древесном қабатта ветлы (*Salix alba*), жиде (*Elaeagnus oxycarpa*), кейде кішігірім обилии кездеседі, тал (*Salix caspica*); 5. Бұталы (жоталы) бұталы (жоталы) ормандар теңіз жазығында және өзендер мен ағындардың арналарының бойындағы Дельтада барлық жерде шағын учаскелермен кездеседі; 6. Су қоймаларының су өсімдіктері жоғары су өсімдіктері мен ірі балдырлардың су қалыңдығына бекітілген түбіне басым қоғамдастыққа бөлінуі мүмкін; жоғарғы өсімдіктер - гигрофиттер басым, соның ішінде жер бетінде жүзіп жүрген (құмыра, су жаңғақ және т.б.) және су асты қабығы (мүйізтұмсық, ұру және т. б.) бар ауа-су қоғамдастықтары.

Ақжайық БР-Каспий теңізінің жағалауымен іргелес Солтүстік шөлдер кіші аймағында жағалау аумақтары бар Жайық өзені атырауының аса маңызды табиғи кешені болып табылады және Еуразия құстарының көші-қоны жолындағы жаһандық маңызы бар негізгі учаскелердің бірі болып табылады. Каспий теңізінің маңындағы акваториясымен Жайық өзенінің атырауы халықаралық маңызы бар жерлер болып табылады және Ia, Ib өлшемдері бойынша Рамсар Конвенциясы су айдындарының тізімінде көрсетілген. Азыққа бай көлемді су айдындары суда жүзетін және сулы-батпақты құстардың массасын тартады. Мұнда 292 құс түрі тіркелген, оның ішінде МСОП тізіміне және ҚР Қызыл кітабына құстардың 26 түрі енгізілген; БР аумағында көші-қон кезеңінде 3 млн. - ға дейін құстар шоғырландырылады. БР сирек кездесетін су және су маңындағы құстардың көп түрлерінің болуын қамтамасыз етеді, олардың бір бөлігі осында көбейеді - бұйра біреликан (*Pelicanus crispus*; VU, 12% әлемдік популяция), кіші баклан (*Phalacrocorax pygmaeus*), Египет цапля (*Bubulcus ibis*), кіші ақ цапля (*Egretta garzetta*), кликун аққу (*Cygnus cygnus*), сары цапля (*Ardeolaralloides*), Сұлтан (*Porphyrio porphyrio*), қара қоңыр адыр (*Larus ichthyætus*). Басқа түрлері көші-қон кезінде демалыс үшін осы аумақты пайдаланады: қалпақ (*Platalealeucorodia*), савка (*Oxyuraleucoscephala*), дрофа (*Otis tarda*), джек немесе дрофа-красотка, стрепет (*Otistetrax*), пекулька қаз (*Anser erythropus*; VU), краснозобая казарка

(*Branta ruficollis*; VU), стерх (*Grus leucogeranus leucogeranus* жауап: Сонымен қатар, Дала қыраны (*Aquila rapax*), Тырна (*Anthropoides virgo*), Дрофа-красотка (*Chlamidotis undulata*), стрепт (*Otistetrax*) және Сұр бозторғай (*Calandrella rufescens*) сияқты сирек кездесетін түрлердің бар болуын қамтамасыз етеді.

БР териофаунасы Қазақстанның барлық сүтқоректілері фаунасының 25% - дан астамын құрайтын 7 отряд сүтқоректілерінің 48 түрі бар. Олардың ішінде түрлік жағынан кеміргіштер (21 түрі, топтың барлық түрлерінің 43,75% - ы), жыртқыштар (12 түрі, 25,0%) және қолқанаттылар (8 түрі, 16,8%) өкілдері неғұрлым көп. Мұнда басқа отрядтардың өкілдері аз: жәндіктер, қоян тәріздес және тұяқтылар - 2 түрден, (4,1%) және ластоногиялар – 1 түрден, (2,1%). Сүтқоректілердің арасында сирек кездесетін және ҚР Қызыл кітабына енгізілген түрлер бар – таңу (*Vormela peregusna*), Бобрин былғары (*Eptesicus bobrinski*), еуропалық күзен (*Mustela lutreola*) және, мүмкін, орыс шыбыншасы (*Desman moschata*). Резерваттың ең бірегей және мекендеушісі көне және эндемикалық түрі - Каспий тюлені болып табылады, ол күзгі кезеңде Орал өзенімен Атырау қаласына жетеді. 1996 жылы Халықаралық табиғат қорғау одағы (IUCN) санының тұрақты төмендеуін назарға ала отырып, Каспий итбалығын "осал түр" (vulnerable) санатына, ал 2008 жылы Қызыл тізімге қосты. оны "қауіпті көрініс" (endangered) санатына ауыстырды.

Ақжайық БР герпетофаунасы амфибияның 2 түрі (жасыл жаба *Bufo viridis* және *Rana ridibunda* көл бақасы) және рептилийдің 20 түрі (Қазақстанның герпетофаунасының жалпы құрамының 40,8%), оның 2 түрі ҚР Қызыл кітабына енгізілген (төртжолалық полоз *Elaphe quatuorlineata* және желобрюхий полоз *Coluber jugularis*).

Резерват аумағында 17 тұқымдастыққа жататын балықтар мен дөңгелек бұрылыстардың 76 түрі мен кіші түрлері (Каспий теңізі үшін тіркелген 126 түрі мен кіші түрлері) мекендейді. Олардың арасында басты орынды тұқы балықтар - 42 түр және кіші түрі алады, одан әрі бұқа балықтары - 32-35 және селолық балықтар - 18 түр және кіші түрі алады. Бекіре тұқымдастарды қоса алғанда, барлық басқа тұқымдастар 1-7 - ден аспайды. Кәсіпшілік түрлердің арасында бекіре балықтары аса құнды. Каспий теңізіндегі бекіре балықтары қорының жай-күйі соңғы жылдары өте төмен белгілерге жетті. Соңғы 20 жылда осы құнды балықтарды аулау 16 есеге қысқарды. Каспий бассейнінде мекендейтін бекіре тұқымдас алты түрдің төртеуі Жайық өзеніне уылдырық шашуға кіреді: белуга (*Huso huso*), Шоқыр (*Acipenser stellatus*), орыс бекіре (*Acipenser gueldenstaedti*) және шип (*Acipenser nudiiventris*). Каспий бассейнінің балық қорын молықтыруда теңіз жағалауындағы кеңістікпен іргелес Жайық өзенінің атырауы шешуші мәнге ие. Ақжайық БР балықтардың көптеген түрлерін шабу үшін оңтайлы орын ғана емес, сонымен қатар бекіре және жартылай жүретін балықтардың уылдырық шашу мен қыстауға көшуінің өте маңызды ауданы болып табылады. Көптеген балық түрлері мұнда уылдырық шашу үшін қолайлы жағдай тапты. Жайық өзенінің саға алды кеңістігі жылдың белгілі бір маусымында жас балықтар мен ересек бекіре балықтарының жайылған аймағы болып табылады.

Орал өзенінің төменгі ағысындағы зоопланктонның түрлік құрамында 315 түр мен түр, ал макрозообентосында – 6 топтың 67 түрі (гидрозои – 1, губкалар – 1, құрттар – 11, шаянтәрізділер – 30, моллюскалар – 5, жәндіктердің дернәсілдері – 19) байқалды. Энтомофауна әзірге толық емес, қазіргі уақытта 15 отрядтың 61 тұқымдас жәндіктердің 820 түрі белгілі.

Жайық өзенінің атырауында Каспий теңізінің жағалауымен бірге 141 түрге, 56 тұқымдастарға жататын Жоғары өсімдіктердің 229 түрі тіркелген. Өсімдіктердің 229

түрінің 59-ы өсімдік жамылғысын қосжарнақты жамылғыға, 170-і өсімдік жамылғысын қосжарнақты қосжарнақты жамылғыға қосады. Өсімдік қауымдастықтарында галофитті көпжылдық тұздықтар (жартылай бұта, бұта, бұта) - *Halocnemum strobilaceum*, *Kalidium caspicum*, *k* басым. *foliatum*, *Anabasis salsa*, *Halostachys caspica* және *Salsola*, *Climacoptera*, *Petrosimonia*, *Suaeda*, *Atriplex* және т.б. туыстардан біржылдық тұздықтар түрлері. Қазақстан Республикасының Қызыл кітабына енгізілген өсімдіктердің 2 түрі кездеседі: Шренк(*Tulipa schrenkii*) және қазақстандық жаңғақ (*Tra kasachstanica*). Су флорасы өсімдіктердің 23 түрін құрайды. Түрлік құрамы бойынша көптеген рдест болып табылады, онда 7 түрі бар. Барлық түрлер теңіз акваториясында қамыс қалқалары арасында, сондай-ақ Жайық өзенінің еріктері мен сағаларында таралған батырылған-су макрофиттеріне жатады. Ең көп таралған рдест өзгермелі және рдест көп мөлшерлі. Су өсімдіктерінің арасында қазақстандық жаңғақ (Қазақстанның Қызыл кітабынан) және өзгермелі сальвиния ерекше қызығушылық тудырады.

БР негізінде экологиялық туризмді дамыту өте перспективалы болып табылады. Облыс орталығының (Атырау қ.) жақсы дамыған туристік инфрақұрылымы бар резерватына жақындығы (халықаралық әуежай, авто және темір жол вокзалдары, қонақ үйлер, Турфирмалар, тамақтану пункттерінің желісі және т. б.) туристерге қала жағдайында қысқа мерзімді (түнеусіз) көрікті жерлерге бару жайлы тұру үшін әлеуетті мүмкіндік береді. Одан әрі БР аумағында (ынтымақтастық аймағындағы ауыл) осындай туристік қызметтер жеке қонақ туризмі ретінде дамитын болады, туристерге жергілікті халық тарапынан қосымша қызметтер (қайықпен сырғанау, атқа міну, балық аулау және т.б.), өз үй жанындағы шаруашылықтан азық-түліктерді және туристерде өте танымал жергілікті кәдесыйларды сатумен дамитын болады.